

Voisé, Waldemar

Nowe czasopismo z pogranicza historii i filozofii nauki

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 15/1, 200-201

1970

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

tom genetyki wirusowej poświęcił uwagę Siegmund Wagner, a Horst Malke aksjomatyczno-dedukcyjnym systemom twierdzeń w dziedzinie biologii.

Nie mniej interesujące są inne rozprawy na temat aspektów teoriopoznawczych takich badanych zagadnień, jak np.: słownictwo i rysunki, którymi wyrażają się dzieci (Maria Weuffen i Werner Kirchgässner), obiektywne i subiektywne rezultaty działania środków lekarskich (Friedmut Friedrich), współzależność i wzajemne związki filozofii i chemii (Hartmut Zühlke), rola posługiwania się modelami w chemii (Klaus Pomerening), interpretacje prawidłowości w krytalografii i in.

Nie sposób w krótkim przeglądzie przedstawić treści zbioru bogatego w różnorodną problematykę i rzetelnie ocenić doniosłości poszczególnych publikacji. Można jedynie stwierdzić, iż mamy tu do czynienia z kilku typami rozpraw naukowych: opartych o analizę historyczną dorobku teoriopoznawczego; opartych o analizę dorobku aktualnie stosowanych metod i teorii; polemizujących z teoriami naukowymi i polityczno-publicystycznymi; tworzących konstrukcje i propozycje zastosowań danych modeli myślenia do analizy naukowej.

Trzeba zastosować odmienne kryteria oceny w odniesieniu do różnych typów rozpraw ze względu na ich funkcję informacyjną i logiczną strukturę. Wszystkie wydają się spełniać doniosłą rolę w pobudzaniu do myślenia na temat danych elementów rzeczywistości. Czy wszystkie uwzględniają dyrektywy jednoznaczności terminologicznej i wewnętrznej spójności logicznej? Skoro spory naukowe należą do najbardziej doniosłych sił dynamizujących postęp poznawczy, to z punktu widzenia sprawności prowadzenia tych sporów pewne artykuły mogą skłaniać do dyskusji dotyczącej walorów tak interpretacji historycznych, jak założeń szczegółowych, implikowanych w polemikach. W strukturze czasopisma uderza obecność artykułów nie podporządkowanych należycie kryteriom epistemologicznym, kierujących się natomiast po części kryteriami prestiżowo-konwencjonalnymi; w niektórych artykułach polemicznych określenia oceniające nie zawsze wydają się w pełni udokumentowane, a język publicystyczny bywa czasem mieszany z językiem rzetelności naukowej, czego można chyba uniknąć przez wyodrębnienie problematyki pragmatyczno-politycznej i wychowawczej, występującej we wszelkich interpretacjach ogólnopoznawczych.

Powyższe uwagi krytyczne nie umniejszają doniosłości i wartości epistemologicznej wszystkich artykułów w zbiorze, który należy zawdzięczać inicjatywie organu naukowego uniwersytetu w Gryfii.

Zdzisław Kowalewski

NOWE CZASOPISMO Z POGRANICZA HISTORII I FILOZOFII NAUKI

Coraz bardziej wyraźna tendencja do unifikacji problematyki filozofii i historii nauki znalazła wyraz w założeniu w 1969 r. nowego czasopisma „Studia Leibniziana”. Jest to kwartalnik, organ Towarzystwa im. G. W. Leibniza w Hanowerze; „Studiami” kierują Kurt Müller (prezes Towarzystwa) i Wilhelm Totok (sekretarz Towarzystwa) przy międzynarodowej współpracy: A. P. Juszkiewicza (Moskwa), G. Martina (Bonn), V. Mathieu (Turyn), N. Reschera (Pittsburgh), A. Robineta (Paryż), B. Stöckera (Hamburg). Kwartalnik ukazuje się nakładem wydawnictwa Franz Steiner Verlag w Wiesbaden.

We wstępie do pierwszego numeru czasopisma czytamy, że „Studia” mają być organem łączącym filozoficzny i historycznonaukowy punkt widzenia przez publikowanie prac, związanych z dorobkiem co prawda jednego tylko myśliciela, takiego jednak, który tak wielką odegrał rolę w procesie kształtowania się nowej wizji nauki, jak bodaj żaden inny myśliciel nowożytny. Jeżeli zważyć, że obok metafizyki, teologii, pedagogiki, etyki, estetyki, filozofii prawa i polityki Leibniz

uprawiał zarazem — przykładowo — teorię poznania, logikę, przyrodoznawstwo, matematykę i studia techniczne, nietrudno zrozumieć, dlaczego jego dorobek jest znakomitym pretekstem — w najlepszym tego słowa znaczeniu — do rozważań nad nowożytną koncepcją syntezy filozoficzno-naukowej.

Wychodząc ze słusznego założenia, że forsowanie dążeń syntetycznych byłoby przedwczesne, redakcja pragnie — jak świadczy pierwszy numer — zmierzać do tego celu przez ogłaszanie prac prezentujących siedemnastowieczny (a więc w dużej mierze Leibnizowski) *globus intellectualis*. Numer pierwszy zawiera trzy prace dotyczące kolejno kosmologii, logiki i polityki: V. Mathieu pisze o pojęciu świata u Leibniza, W. Risse (Kolonja) o Leibnizowskiej klasyfikacji sądów i wniosków, a W. Voisé (Warszawa) o dziewiętnastowiecznym polskim przekładzie dzieła Leibniza o Polsce (*Specimen demonstrationum politicarum*). Dział dyskusji i komunikatów przynosi omówienie ostatniej książki N. Reschera o filozofii Leibniza oraz zapowiedź rychłego ogłoszenia drukiem przez prof. B. Stickera całości korespondencji Leibniza z L. Bourguetem (szwajcarskim filozofem i przyrodnikiem) na temat problemów nauki o Ziemi. Dwaj recenzenci przedstawiają ostatnio wydane książki na temat gramatyki z Port-Royal (jej autorem był A. Arnauld, korespondent Leibniza) i wybór pism logicznych Leibniza, opracowany przez G. H. R. Parkinsona. Z zamieszczonego na końcu numeru przeglądu rozpraw doktorskich z lat 1967—1968, które wiążą się z dziełami Leibniza, dowiadujemy się, że szczególnym zainteresowaniem cieszą się ciągle jego prace matematyczne (ale kosmologia, metodologia, logika, prawo i poetyka są również reprezentowane).

Podobnie szeroko pojęta „leibnizologia” cechuje dalsze trzy numery „Studiów” z 1969 r. Na zakończenie pierwszego rocznika otrzymaliśmy (w nrze 4/1969) bibliografię prac dotyczących Leibniza, ogłoszonych w latach 1967—1968 (ok. 250 pozycji); jej autorką jest G. Utermölen.

Waldemar Voisé

CENNE PUBLIKACJE PROF. B. H. SLICHERA VAN BATHA Z HISTORII EKONOMII I DEMOGRAFII

Znany dobrze w Polsce prof. Bernard H. Slicher van Bath¹, dyrektor Wyższej Szkoły Rolniczej w Wageningen (Holandia), ogłosił niemal równocześnie dwa artykuły z zakresu historii ekonomii i demografii.

Pierwszy z nich: *Historical Demography and the Social and Economic Development of the Netherlands*, został zamieszczony w nrze 4/1968 bostońskiego kwartalnika „Daedalus” (ss. 604—621). Artykuł ukazuje historyczne przemiany ekonomiczne i społeczne Holandii w świetle ostatnich badań demograficznych, prowadzonych przez autora i zespół jego bliskich współpracowników. Choć dane źródłowe są często niekompletne, można w przybliżeniu ustalić dwie daty przełomowe dla rozwoju gospodarczego Holandii (tworzącej do schyłku XVI w. federację kilku prowincji). Są to lata 1650 i 1750. Do 1650 r., mimo trwającej kilkadziesiąt lat wojny, widać wyraźny wzrost liczby ludności, wzrost produkcji dóbr materialnych, stopy życiowej itd. Jednakże właśnie ok. połowy XVII w. skutki tej wyniszczającej wojny zaznaczają się coraz wyraźniej, a następny okres przyrostu ludności i zwiększania się jej dobrobytu zaobserwować można dopiero ok. połowy XVIII w. Autor

¹ Relację z wizyty naukowej prof. Slichera van Batha w Polsce w 1964 r. zamieścił nr 1—2/1965 „Kwartalnika” (ss. 237—239); w nrze 1/1967 (ss. 207—209) była też omawiana zawartość kilku roczników wydawanego w Groningen przy współpracy prof. Slichera van Batha czasopisma „Historia Agriculturae”.